

DOKUMENTACJA BADAŃ KONSERWATORSKICH
KOŁORYSTYKA ELEWACJI BUDYNKU
PRZY UL. RYNEK 11 W TRZEBIATOWIE

Obiekt wpisany do Gminnej Ewidencji Zabytków

Zlecniodawca:

Zakład Budynków Komunalnych

„Trzebiatów” Spółka z o. o.

w upadłości układowej

ul. II Pułku Ułanów 4b,

72-320 Trzebiatów

Autor dokumentacji:

Marta Kaźmierczak - Gieda

ul. Seledynowa 1 m 5

70-781 Szczecin

M. Kaźmierczak-Gieda
mgr Marta Kaźmierczak-Gieda
konservator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010

Szczecin, grudzień 2018

1. INFORMACJE OGÓLNE

1.1. Identyfikacja obiektu

Budynek usytuowany na narożnej działce, elewacja południowo – zachodnia skierowana jest w stronę Rynku Miejskiego, elewacja północno – zachodnia biegnie wzdłuż ulicy Słowackiego. Wybudowany został w latach 20-tych XX w. Obiekt jest wpisany do Gminnej Ewidencji Zabytków

1.2. Podstawa opracowania

1. Zlecenie inwestora
2. Badania makroskopowe próbek zapraw pobranych na odkrywkach na elewacji
3. Dokumentacja fotograficzna, archiwalna.

1.3. Dane inwestora

Zakład Budynków Komunalnych TRZEBIATÓW

sp. z o.o. w upadłości układowej

72-320 Trzebiatów

1.4. Lokalizacja inwestycji

Ul. Rynek 11, Trzebiatów, woj. zachodniopomorskie

1.5. Dane dotyczące opracowania

Autor opracowania:

mgr Marta Kaźmierczak - Gieda

ul. Seledynowa 1 m 5

70-781 Szczecin

Czas wykonania:

Grudzień 2018

2. PRZEDMIOT I CELE OPRACOWANIA

2.1. Przedmiot badań

Przedmiotem badań są elewacje budynku dawnej szkoły rzemiosła, zlokalizowanego w Trzebiatowie, pod adresem ul. Rynek 11. Ich celem było ustalenie pierwotnej kolorystyki elewacji.

2.2. Historia obiektu

Budynek stoi w miejscu wcześniejszego budynku z końca XIX w. Został przebudowany w latach 20-tych /30-tych XX w. Duże witryny na parterze i widoczne na zdjęciach markizy świadczą o użytkowaniu lokali na parterze na cele usługowe (dom handlowy). Na jednym z archiwalnych zdjęć widoczny jest napis na elewacji: „Gebr. Woelke”. W opracowaniu z 1913 r. dotyczącym przemysłu i rzemiosła w powiecie gryfickim figuruje przedsiębiorstwo o tej samej nazwie, w kategorii handlu odzieżą¹. Na tej samej fotografii widoczne są aranżacje witryn sklepowych, które potwierdzają, że w budynku mieścił się dom handlowy. Wzmocnione strony pomiędzy kondygnacjami być może miały umożliwić magazynowanie towaru. Po II wojnie światowej w budynku funkcjonowały warsztaty szkoły rzemieślniczej (tzw dom rzemiosła), wewnątrz budynku ustawione były tokarki i inne maszyny. Wyższe piętra służyły jako mieszkania dla nauczycieli i sale lekcyjne. Z relacji starszych mieszkańców wynika, że dom rzemiosła funkcjonował w tym miejscu również przed wojną. Nie przeprowadzono kwerendy w celu weryfikacji tych informacji.

¹ Źródło: <http://www.ziemiagryfa.org.pl/przemysl-i-rzemioslo-powiatu-gryfickiego-w-roku-1913/>
„Przemysł i rzemiosło powiatu gryfickiego w roku 1913”, opr. Andrzej Kuczkowski, 2018 r., na podstawie Adressbuch alle Länder der Erde der Kauleute, Fabrikanten, Gewerbetreibenden, Gutsbeziter etc. zugleich Handelsgeographie, Produkten-, und Fabrikaten- Bezugsangaben. Leuchs. Bd. 12 Pommern, 1913, Verlag C.Leuchs & Co., Nürnberg

Gruss aus Treptow a. d. Rega

Verlag Borchers & Co. Leipzig

il. 1 Rynek w Trzebiatowie. Pocztówka z końca XIX w. Budynek przed przebudową.

il. 2 Rynek w Trzebiatowie. Zdjęcie z lat 1930-1939, z archiwum Bildarchiv Foto Marburg

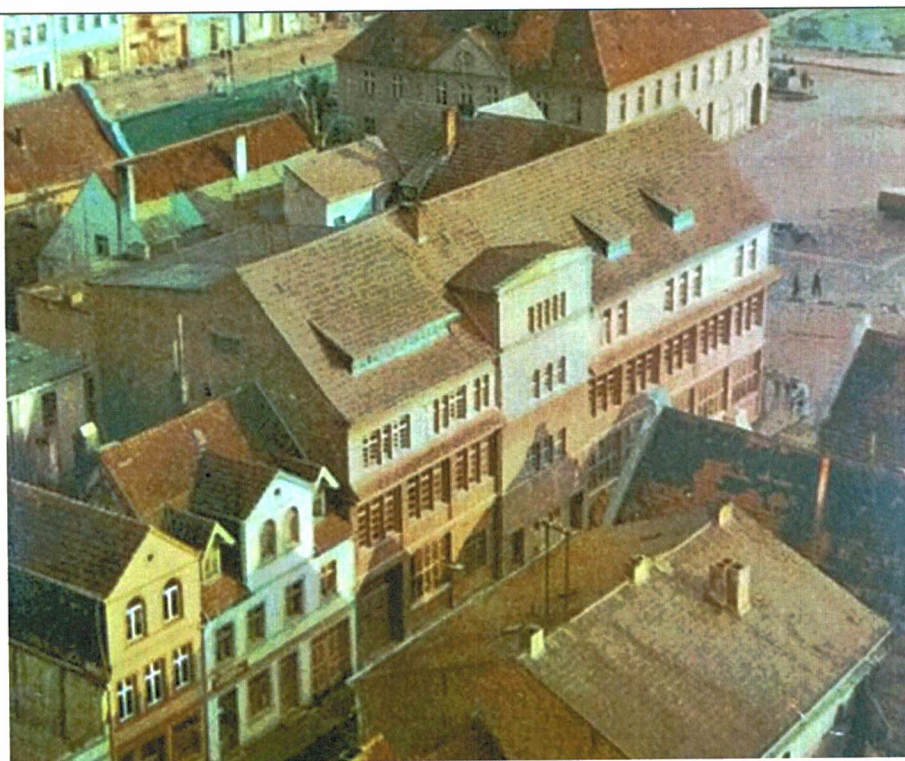
il. 3 Rynek w Trzebiatowie. Zdjęcie z lat 1930-1939, z archiwum Bildarchiv Foto Marburg. Zbliżenie il. 2, widoczne zagospodarowanie lokali na parterze na witryny sklepowe oraz napis: „Gebr. Woelke”. Witryny sięgające chodnika.

il. 4 Rynek w Trzebiatowie. Lata 40-te XX w. Budynek po przebudowie. Elewacja w ciemniejszym kolorze niż sąsiednia kamienica. Źródło zdjęcia: <https://www.facebook.com/Zabytkowy-Trzebiatow>

il. 5 Rynek w Trzebiatowie. Lata 30-te/ 40-te XX w. (?). Zdjęcie współcześnie pokolorowane przez pana Roberta Pawlaka, mieszkańca Trzebiatowa.

il. 6 Elewacja budynku od strony ulicy Słowackiego. Lata 60-te-te XX w. Zdjęcie ze strony fotopolska.eu Przepuszczalnie wyższe kondygnacje w kolorze jaśniejszym niż parter i I piętro.

il. 7. Lata 40-te/50 - te XX w. (?). Budynek po przebudowie. Elewacja w ciemniejszym kolorze niż sąsiednia kamienica. Witryna sięga poziomu chodnika. Źródło zdjęcia: <https://www.facebook.com/Zabytkowy-Trzebiatów>

il. 8 Pocztówka z lat 60/70-tych XX w.

il. 9 Zdjęcie z lat 60-tych XX w. Widoczne wejście w formie podcienia, z trzema okienkami ponad drzwiami. Zamurowane w latach 1980-2000. Zmniejszona powierzchnia witryn. Źródło: fotopolska.eu

2.3. Opis obiektu

Budynek zlokalizowany na rogu ulic Rynek i Słowackiego, w północno – wschodnim narożniku Rynku Miejskiego. Budynek trójkondygnacyjny, od strony podwórza podwyższony o dodatkową kondygnację, podpiwniczony. Konstrukcja stropów pomiędzy piwnicą, a parterem oraz pomiędzy parterem a I piętrzem stalowa, pozostałe stropy drewniane. Przykryty dachem dwuspadowym, ze szczytem usytuowanym od strony rynku. Elewacja od strony rynku trójosiowa w poziomie parteru i I piętra, w kondygnacji II piętra czteroosiowa, w najwyższej kondygnacji pojedyncze okno. Elewacja od strony ul. Słowackiego złożona z trzech członów: trójkondygnacyjnej partii od strony rynku, lekko wysuniętego czterokondygnacyjnego ryzalitu, zamkniętego dwuspadowym dachem i kolejnej trójkondygnacyjnej partii. Elewacja jest asymetryczna: człon położony bliżej rynku jest pięcioosiowy, natomiast człon położony po lewej stronie od ryzalitu jest tylko trójosiowy. Ryzalit mieści w swoim wnętrzu klatkę schodową. Od strony podwórza elewacja posiada w poziomie III piętra balkon na całej szerokości budynku, częściowo zabudowany. Przypuszczalnie współcześnie nadbudowana na części elewacji IV kondygnacja. Przekształcona część parterowa od strony rynku przez zabudowanie podcienia z wejściem do budynku i zakrycie okienek znajdujących się nad wejściem (lata 1980- 2000) oraz, we wcześniejszym okresie zmniejszone witryny od strony rynku, pierwotnie sięgające aż do chodnika (zabudowane w latach 40-tych/50-tych, nie ma dostępnego materiału archiwalnego, który dostarczałby informacji nt. ewentualnych przekształceń witryn od strony ul. Słowackiego.

Wszystkie elewacje są otynkowane za wyjątkiem elewacji szczytowej, północno-wschodniej, która jest pozostawiona w formie gołego muru ceglanego.

2.4. Cel i zakres badań

Badania podjęto w celu rozpoznania obiektu przed planowanym remontem elewacji budynku.

Rozmieszczenie miejsc pobrania próbek umieszczono w tabeli w pkt. 4.2.

Poza zakresem badań znalazła się stolarka okienna.

3. STAN ZACHOWANIA

Stan tynków na elewacji jest zły. Tynki są odspojone i częściowo spadły. Częściowo odsłonięte są stalowe naproza. Jest to stan długotrwały, o czym świadczą zabezpieczenia w postaci kraty nad wejściem do sklepu od strony rynku. Szczególnie zły jest stan tynków od strony podwórza. Elewacje frontowe, w części parterowej zostały wyremontowane, bez zachowania kolorystyki właściwej dla zabytku i jego historycznego otoczenia, z wykorzystaniem współczesnej technologii (narożniki aluminiowe, siatka wzmacniająca tynk).

4. PRZEBIEG I WYNIKI PRAC BADAWCZYCH

4.1. Przebieg prac.

Pobrano szesnaście próbek zapraw tynkarskich ze wszystkich otynkowanych elewacji. Wyniki omówiono i przedstawiono w tabeli poniżej.

4.2. Miejsca pobrania próbek i wykonania odkrywek

Elewacje budynku przy ul. Rynek 11 w Trzebiatowie- miejsca pobrania próbek

**Elewacja północno-
zachodnia,
od strony ul.
Słowackiego**

Próbka nr 1
Tynk nad bramą
wjazdową

Próbka nr 9
Tynk ze ściany
frontowej słupka
międzyokiennego

**Elewacja
południowo-
zachodnia
od strony rynku**

Próbka nr 5

Tynk ze ściany
frontowej słupka
okiennego

Próbka nr 6

Tynk ze słupka
okiennego

Próbka nr 7

Tynk z węgarka

Próbka nr 12

Tynk ze szczytu

Próbka nr 14

Tynk zebrany z siatki
zabezpieczającej

Próbka nr 15

Tynk z fragmentu
ściany ponad oknem

Próbka nr 16

Tynk pierwotny z
części cokołowej

**Elewacja północno-
zachodnia,
od strony ul.
Słowackiego**

Próbka nr 3

Tynk ze ściany
frontowej słupka
okiennego

Próbka nr 4

Tynk z węgarka

Próbka nr 11

Tynk ponad oknem na
II piętrze

Próbka nr 13

Tynk z odcinka ściany
ponad oknem

**Elewacja
południowo-
wschodnia
od strony podwórza**

Próbka nr 2

Tynk zdjęty przy
okazji montażu
klimatyzatorów

Próbka nr 8

Tynk nad oknem

Próbka nr 10

Ściana wewnątrz
zabudowanego tarasu

Elewacja północno-zachodnia, od strony ul. Słowackiego. Węgarek okna klatki schodowej na III piętrze.

Relikt pierwotnej kolorystyki.

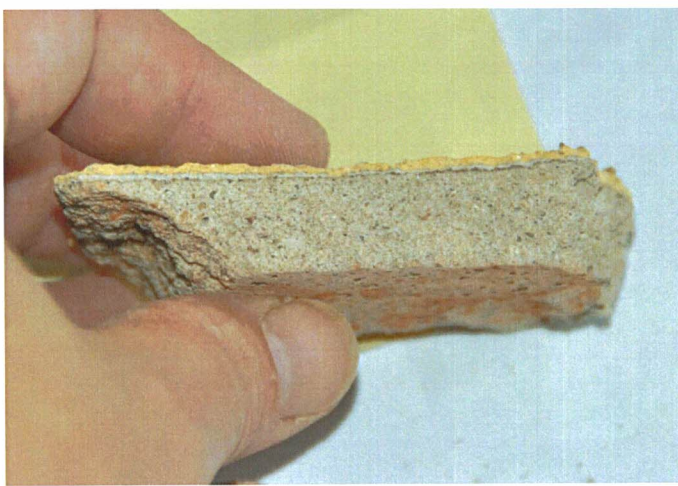
Warstwy występujące w pobranych próbkach opisano w kolejności ich występowania, począwszy od warstw widocznych na powierzchni do warstw położonych głębiej.

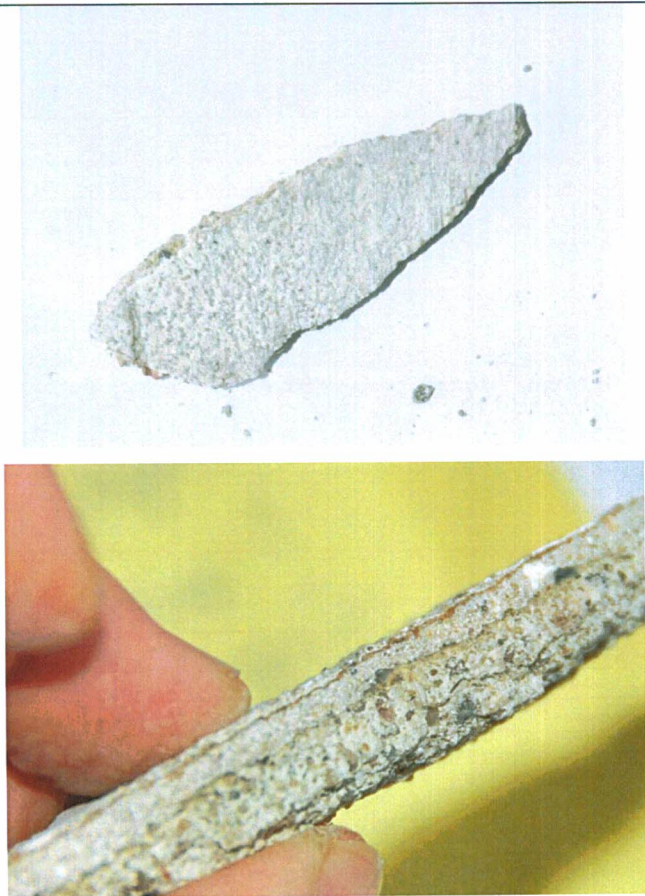
Próbki pobrane z elewacji budynku przy ul. Rynek 11 w Trzebiatowie

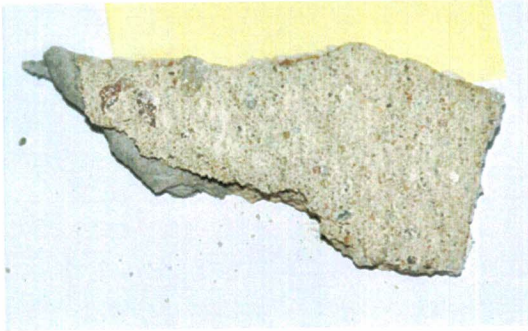
Próbka nr 1

- współczesny tynk w kolorze beżowym
- warstwa farby w kolorze ceglastym
- tynk droбноziarnisty, biały

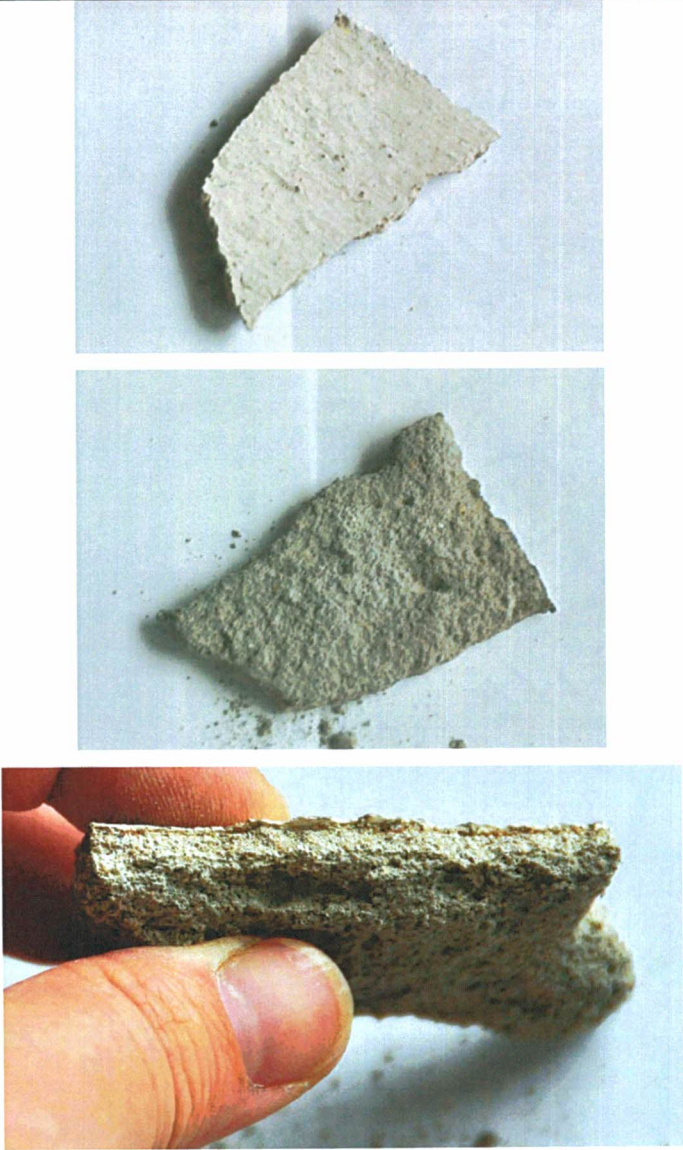

	
<p>Próbka nr 2</p> <ul style="list-style-type: none"> -tynk o intensywnie żółtym kolorze -cienka warstwa białego tynku -gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	

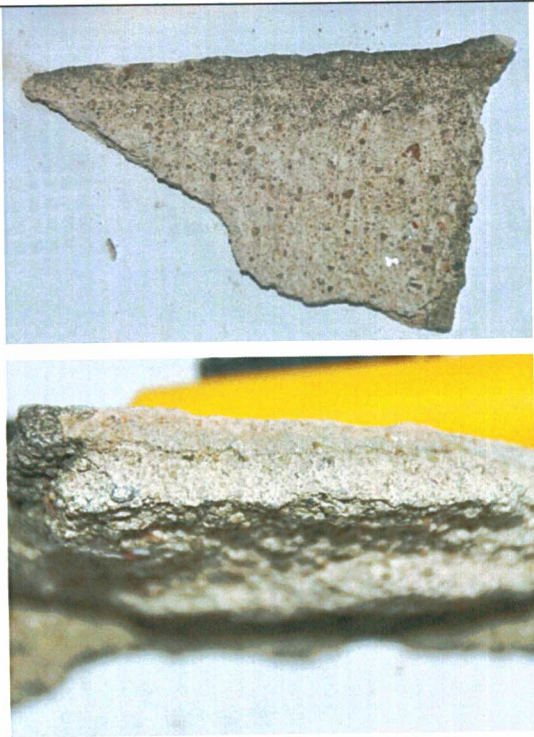
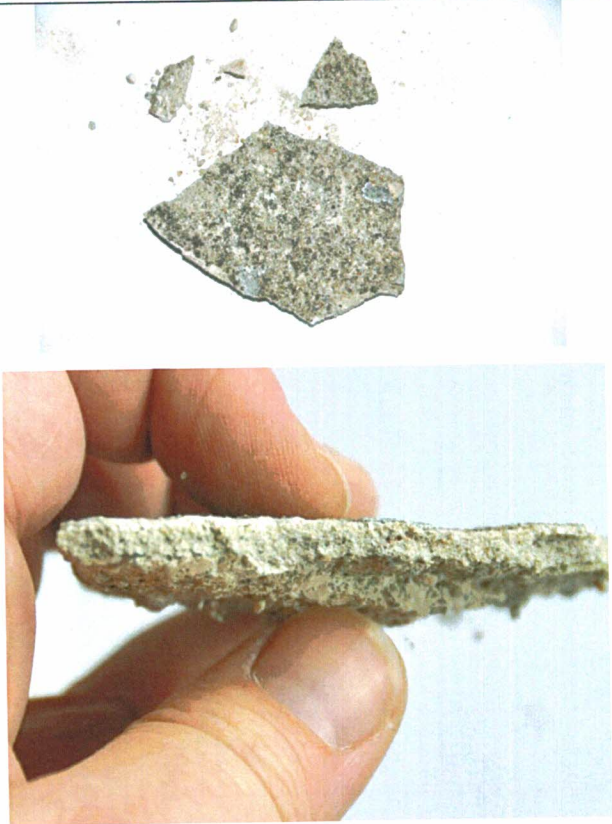
<p>Próbka nr 3</p> <ul style="list-style-type: none"> -szarobiała farba -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	
<p>Próbka nr 4</p> <ul style="list-style-type: none"> -szarobiała farba -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	

<p>Próbka nr 5</p> <ul style="list-style-type: none"> -beżowa farba -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	
<p>Próbka nr 6</p> <ul style="list-style-type: none"> -jasny tynk fakturalny -cienka warstwa zaprawy lub farby w kolorze różowym -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	

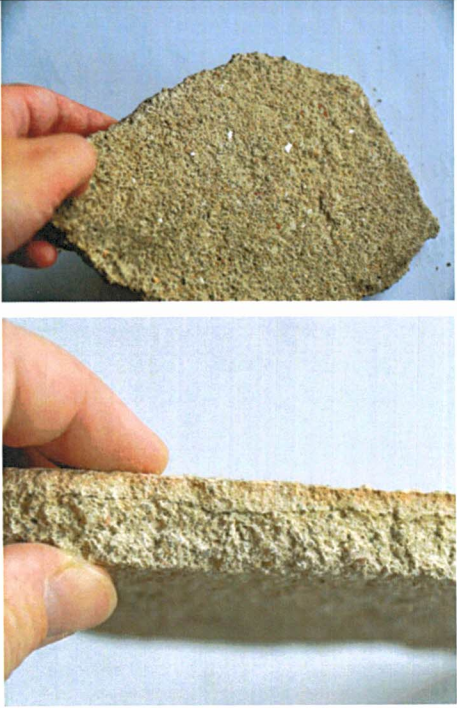

	
<p>Próbka nr 7</p> <ul style="list-style-type: none"> -jasny tynk fakturalny -cienka warstwa zaprawy lub farby w kolorze różowym -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	
<p>Próbka nr 8</p> <ul style="list-style-type: none"> -na części powierzchni biała farba - tynk o intensywnie żółtym kolorze -biały tynk 	

<p>Próbka nr 9</p> <ul style="list-style-type: none"> -biała farba -ceglastoczerwona farba -biały drobnoziarnisty tynk -szary tynk 	
<p>Próbka nr 10</p> <ul style="list-style-type: none"> -żółta farba -pomarańczowa farba -biały tynk o małej wytrzymałości 	

	
<p>Próbka nr 11</p> <ul style="list-style-type: none"> - zabrudzona warstwa tynku fakturalnego, o różowym zabarwieniu - cienka biała warstwa tynku/ farby -gruba warstwa szarego tynku - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	

<p>Próbka nr 12</p> <ul style="list-style-type: none"> -biała farba/cienko położona zaprawa -biały tynk z drobnym kruszywem -gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	
<p>Próbka nr 13</p> <ul style="list-style-type: none"> -warstwa jasnego tynku fakturalnego - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki -odnaleziono miejsca występowania ceglastoczerwonej farby 	

	
<p>Próbka nr 14</p> <ul style="list-style-type: none"> -farba w kolorze beżowym -tynk szaro-biały -farba w kolorze ceglastym -biały tynk drobnoziarnisty -gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	

<p>Próbka nr 15</p> <ul style="list-style-type: none"> - jasno zabarwiony (różowawy) tynk fakturalny - farba w kolorze ceglastym -biały tynk drobnoziarnisty - gruboziarnisty tynk z dodatkiem miki 	
<p>Próbka nr 16</p> <ul style="list-style-type: none"> -współczesne warstwy na siatce z tworzywa sztucznego -żółta farba -warstwa szarej farby/zaprawy -farba w kolorze ceglastym -cienka ciemnoszara warstwa -tynk drobnoziarnisty w ciepłym kolorze 	

4.3 Omówienie wyników badań

W wyniku badań zaobserwowano, że w większości próbek powtarzają się warstwy: leżąca bezpośrednio na cegle gruboziarnista zaprawa, o piaskowym zabarwieniu, z niewielkim, ale zauważalnym dodatkiem płatków białej miki, bezpośrednio na niej leżąca kilkumilimetrowa warstwa drobnoziarnistej, białej zaprawy oraz ceglastoczerwona warstwa farby. Kolor farby to wg wzornika **NCS kolor S 4040-Y60R, wg wzornika StoColor System 32340**.

Tynki przypuszczalnie cementowo – wapienne, świadczy o tym ich dosyć duża wytrzymałość pomimo ich zwietrzenia oraz sposób roztwarzania próbek z kwasie.

Ceglastoczerwona farba nie występuje na elewacji od strony podwórza, zachowana jest tam jedynie warstwa tynku z miką, cienka warstwa w kolorze białym i farba w kolorze intensywnie żółtym; występuje jednak ona także na nadbudowanych kondygnacjach, stąd można wysnuć wniosek, że jest to warstwa wtórna.

Próbki pobrane na elewacji od strony ul. Słowackiego, na wyższych kondygnacjach (o których na podstawie archiwalnej fotografii można by się spodziewać jaśniejszej farby) odróżniają się rodzajem tynku od pozostałych próbek obecnością szarego tynku, leżącego na tynku z miką, charakterystycznego dla całego obiektu. Tylko w jednej w próbek odnaleziono ceglastoczerwoną farbę. Przypuszczalnie kondygnacje te zostały częściowo wtórnie otynkowane.

Porównano próbki pobrane na ścianach i w ościeżach okien. Mają one taką samą kolorystykę i rodzaje kolejnych warstw. Nie rozróżniono wnęk okiennych innym kolorem farby.

5. WNIOSKI I ZALECENIA KONSERWATORSKIE

Na podstawie pobranych próbek tynków i obserwacji poszczególnych fragmentów elewacji można wskazać, że na większości elewacji pierwotnie pomalowana była ceglastoczerwoną farbą, widoczną również na archiwalnych zdjęciach. Wyjątek stanowiła elewacja od strony podwórza, która być może była pozostawiona w naturalnym kolorze tynku lub była pomalowana na białą.

5.1. Kolorystyka elewacji frontowych

Ceglastoczerwona farba (nie określono rodzaju jej spoiwa ani pigmentu), pokrywała w jednakowy sposób wszystkie kondygnacje, nie były wyróżnione kolorystycznie ani szczyty, ani wnęki czy słupki okienne. Zdjęcia archiwalne pozwalają opisać kompozycję plastyczną elewacji jako opartą na kontraście jednolitego koloru elewacji z białą stolarką okienną. Odkrywka wykonana na cokole, w miejscu nieprzekształconym, wykazała, że część parterowa była pomalowana w tym samym kolorze.

W latach powojennych elewacje od strony rynku i od ul. Słowackiego otynkowano cienkim tynkiem, w jasnobieżowym/ różowawym kolorze, narzucanym za pomocą miotłki, który obecnie jest widoczny jako warstwa wierzchnia, mocno zabrudzona i zdegradowana.

5.2. Kolorystyka elewacji od strony podwórza

Obecnie intensywnie żółta elewacja była być może była pozostawiona w naturalnym kolorze tynku lub była pomalowana na białą. Znaczny stopień degradacji tynków i brak archiwalnych zdjęć utrudnia jednoznaczne określenie kolorystyki.

mgr Marta Kaźmierczak-Gieda
konservator z
nr dyplomu 1400/135630/2010

M. Kaźmierczak-Gieda
mgr Marta Kaźmierczak-Gieda
konservator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010